

DEBATT / Alla människor rasifieras!

På nittioalet kallade vi oss för svartskallar. Därefter började vi använda ordet blatte om oss själva. Sedan några år tillbaka är det rasifierad som gäller. Eller? Själv vägrar jag att kalla mig för rasifierad för att benämna skillnaden mellan mig själv och människor som passerar som vita i den här världen. Vitifierade människor rasifieras i samma utsträckning som jag, och jag vill inte vara den som återigen bär bördan av rasbegreppet. Faktum är att jag upplever det som våldsamt när vitifierade människor kallar mig för rasifierad, och jag vill med all kraft som språket kan mobilisera skicka det ordet tillbaka till dem.

Rasifiering är enkelt uttryckt en social process som innebär att en viss befolkningsgrupp kategoriseras utifrån ras. Även andra saker, såsom städer och yrken, kan rasifieras och på så vis fyllas med mening kopplad till ras. Själv är jag litteraturvetare och undersöker hur fiktiva kroppar görs meningsfulla som vita och icke-vita i böcker, eller med andra ord hur de rasifieras genom litterär gestaltning. Att rasifiera innebär alltså att tillskriva någonting betydelser som har med ras att göra, på samma sätt som att köna innebär att fylla det med mening kopplad till kön.

Jag har inget emot ordet ras i sig. Tvärtom är jag, som adopterad och icke-vitifierad, beroende av det för att beskriva det förtryck jag utsätts för i Sverige idag. Jag är medveten om att det finns andra icke-vitifierade människor som vänder sig mot bruket av ordet, och jag tror att vi helt enkelt måste acceptera att alla som utsätts för rasism inte har samma erfarenheter och därmed inte heller samma språk för att förstå dessa erfarenheter. Jag har heller inget emot att göra om substantivet ras till ett verb, som när man säger "att rasifiera". Tvärtom är det nödvändigt för att visa på att ras är något som skapas i en ständigt pågående process människor emellan.

Det jag vänder mig emot är att så länge bara icke-vitifierade människor omtalas som rasifierade så osynliggörs skapandet av vithet. Vit är ingenting man föds till, det är någonting man blir, bland annat genom att ens kropp tillskrivs betydelser kopplade till ras. Författaren Toni Morrison har uppmanat antirasistiska forskare att inte endast studera rasism i relation till den underprivilegerade situationen, utan också i relation till den privilegerade. Kritiska vithetsstudier undersöker hur vithet skapas inom olika områden, och det går inte att bortse ifrån att ras är ett nödvändigt begrepp för att förstå även vitifierade människors kroppslighet i en kolonial värld.

Berättelsen om den vita rasen formulerades på 1800-talet i den ariska myten om ett ädelt folk som emigrerade från Indien till Europa och grundade en vit kultur i det antika Grekland. Det är ingen tillfällighet att den här myten bygger på föreställningar om härstamning snarare än kroppsliga kännetecken, eftersom vitheten är en flykt undan kroppen. Vitifierade människor anses i en rasistisk förståelse av världen äga större vilja, framåtanda och självbehärskning än andra, och de kan på så vis överskrida den egna kroppen och frigöra sig från rasbegreppet. Denna vita maktlogik vill jag inte medverka till genom att uteslutande benämna mig själv och andra som utsätts för rasism som rasifierade. Alla människor som lever i en kolonial värld rasifieras, vitifierade såväl som icke-vitifierade, men på skilda sätt och med olika konsekvenser.

Nu förstår jag emellertid att den rasifiering som drabbar icke-vitifierade människor på ett så markant sätt skiljer sig från den som vitifierade utsätts för att ett särskilt ord för denna process är nödvändigt. Vid sidan av den betydelse av ordet rasifiera som jag förespråkar, vilken

omfattar alla mänskliga kroppar och vilken har likhet med ordet köna, erkänner jag en annan innebörd i ordet så som det används i Sverige idag. Denna andra betydelse omfattar endast icke-vitifierade kroppar och betecknar en objektifierande process. Som sådant har detta andra rasifieringsord mer likheter med ordet sexualisera än med ordet köna.

Kanske kan vi låta dessa båda rasifieringsord, det ena med dragning åt att köna och det andra med dragning åt att sexualisera, finnas sida vid sida? För att tydliggöra skillnaden skulle vi kunna tala om omarkerad respektive markerad rasifiering, där den omarkerade rasifieringen omfattar vitifierade och den markerade omfattar icke-vitifierade – eller med andra ord omarkerat och markerat rasifierade människor. På så vis skulle ett vetenskapligt begrepp kunna fungera sida vid sida med en aktivistisk term, och båda skulle kunna fyllas med ett politiskt innehåll i Sverige idag.

Therese Svensson
Doktorand i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet

Lästips

Dyer, Richard: *White* (1997)

Morrison, Toni: *Mörkt spel. Vithet och den litterära fantasin* (1993)